

פתרון הבחינה

בתנ"ך

חורף תשפ"ו, 2026, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך של בית הספר "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון לשאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) השוני בין פרק א' לבין פרק ב' בנוגע לתיאור בריאת האדם:

בפרק א' – האדם נברא בצלם ה' ואילו בפרק ב' – האדם נברא מעפר האדמה

או: בפרק א' – האדם נברא זכר ונקבה יחדיו ואילו בפרק ב' – רק הזכר נברא בתחילה.

השוני בנוגע לתפקיד האדם בעולם:

בפרק א' – האדם נועד לשלוט על הבריאה כולה, על בעלי החיים ומשאבי הארץ, ואילו בפרק ב' – תפקידו של האדם מצומצם, לעבוד ולשמור על גן עדן.

(2) לדעתי, שני התיאורים של בריאת האדם משלימים זה את זה, מאחר ופרק א' מציג אמירה כללית ולא ברורה לגבי בריאת האדם: "ויברא ה' את האדם בצלמו בצלם ה' ברא אותו..." אין זה ברור מהפסוק כיצד האדם נברא. פרק ב'

משלים את תיאור פרק א' ומפרט כיצד ה' ברא את האדם: "וייצר ה' אלוהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים...". תיאור זה מפרט כיצד יצר ה' את האדם מן העפר והפיח בו רוח חיים. תיתכן תשובה אחרת, המציגה את שני הסיפורים כסותרים זה את זה.

סעיף ב'

(1) שני קשיים תיאולוגיים שעולים מפרק א' פסוק כ"ו:

- כיצד ייתכן שה' ברא את האדם בצלמו ובדמותו והרי ה' מופשט (חסר צורה)?
- כיצד ייתכן שה' מדבר בלשון רבים והרי הוא אל יחיד?

(2) הקושי אליו מתייחסים הפרשנים הוא: כיצד ייתכן שה' ברא את האדם בצלמו ובדמותו והרי ה' מופשט? הפתרון של הרב סעדיה גאון: שאין הכוונה לדמיון בין האדם לה' מבחינת צורתם/דמותם, אלא שהאדם נברא בדמותו של ה', מבחינת התפקיד שניתן לו, להיות שליט על העולם. זאת בדומה לה' השולט בכל העולם. לביסוס: "וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ...". הפתרון של הרמב"ם: הדמיון בין האדם לה' הוא בשכל, ביכולת החשיבה שמייחדת את האדם מיתר הברואים. לביסוס: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו..." לפי הרמב"ם: "...כלומר השכל האלוהי הדבק בו, נאמר על האדם שהוא בצלם אלוהים ובדמותו".

סעיף ג'

(1) ג' ברזלי טוען ששני סיפורי הבריאה מאופיינים בערך השיוויון בין המינים, המציגים שני רבדים בשיוויון האדם: ראיה מפרק א': "ויברא ה' את האדם בצלמו בצלם ה' ברא אתו זכר ונקבה ברא אותם". כלומר הזכר והנקבה נבראו שניהם יחדיו על ידי ה', בצלמו ובדמותו, דבר המעיד על השיוויון ביניהם. שניהם נבראו בצורה זהה. אן: "ויברך אותם ה'...פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים". הזכר והנקבה מקבלים מה' ברכה זהה ואת השלטון עלי אדמות, דבר המעיד על שיוויון ביניהם. לשניהם תפקיד זהה, יכולות דומות. ראיה מפרק ב': "ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה..." אן: "...לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת". האיש והאישה נבראו מחומר זהה, הם שווים זה לזה בגופם. האישה נבראה מגופו של האדם, לכן הגוף שלה שווה לשלו.

(2) ראיה מפרק ב' הסותרת את דברי ברזלי: "ולאדם לא מצא עזר כנגדו... ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם", האישה נבראה למען האדם וממנו. כלומר, הזכר הוא הראשון במעלה, וכדי שלא יהיה לבד, יצר ה' את האישה למענו. האישה במעמד נחות משל האדם. אן: "ויאמר האדם... לזאת יקרא אישה כי מאיש לקחה זאת", הזכר מעניק שם לאישה, דבר המעיד על עליונות ובעלות שלו עליה.

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

(1) שלושה מאפיינים של פרי העץ האסור לפי פסוק ו':

- פרי העץ טוב לאכילה
- פרי העץ נראה טוב ומעורר תאווה ורצון לאכול ממנו
- פרי העץ מועיל, והאוכל ממנו משכיל (זוכה לחכמה, דעת)

(2) שלושה מאפיינים נוספים לפי פסוקים ד'-ה', ז' (על התלמיד לבסס):

- פרי העץ אינו גורם למוות לאוכל ממנו, לביסוס: "ויאמר הנחש אל האישה לא מות תמותון".

- האכילה מהפרי מביאה לידיעת טוב ורע, כמו האלוהים, לביסוס: "... כי ביום אכלכם ממנו והייתם כאלהים ידעי טוב ורע"
- האכילה מהפרי גורמת להתפקחות, לביסוס: "ותפקחנה עיני שניהם".
- האכילה גורמת לידיעה מינית ולבושה, לביסוס: "וידעו כי עירמים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת".

סעיף ב'

(1) ארבע האשמות מפסוקים ט'-י"ג, ומי מאשים בכל האשמה:

- ה' מאשים את האדם, על שאכל מפרי העץ שהוא אסר עליו לאכול ממנו.
- האדם מאשים את האשה, על כך שהיא נתנה לו מפרי העץ האסור וגרמה לו לאכול ממנו.
- האדם מאשים את האלוהים, על שנתן לו את האשה שגרמה לו להפר את צו האלוהים.
- האשה מאשימה את הנחש, על כך שפיתה אותה לאכול מהפרי האסור.

(2) מעשי האדם עיצבו את עתידו אחרי הגירוש מגן עדן: בגלל שהאיש אכל בקלות מפרי העץ האסור, לאחר גירושו מגן העדן ייאלץ האדם לעבוד קשה למען מחייתו.

מעשי האשה עיצבו את עתידה אחרי הגירוש מגן עדן: בגלל שאכלה בקלות מהפרי האסור, לאחר גירוש מהגן העדן האשה תלד את פרי בטנה בכאב גדול. אָן: בגלל שהאשה ניצלה את תשוקתו של האדם אליה ופיתתה אותו להפר את צו ה', לאחר גירוש מהגן העדן היא תהיה נתונה לשליטת האדם עליה. אָן: בגלל שהאשה חברה לנחש כנגד צו ה', לאחר גירוש מהגן העדן ישררו שנאה ופחד בין האנשים לנחשים.

סעיף ג'

(1) שני פרטים המבססים את הטענה שההתנהגות של האדם מעוררת באל חשש:

- לאחר שהאדם אכל מפרי עץ הדעת, יש בו מן הדמיון לה' "והיה כאחד ממנו לדעת טוב ורע". "שיוויון זה של האדם לאל, מעורר באל חשש (התנשאות האדם).
- ה' מביע חשש שמא האדם (שכעת הוא בעל תבונה) יאכל מעץ החיים ויזכה בכך לחיי נצח.

(2) רש"י תומך בטענה שההתנהגות של האדם מעוררת באלוהים חשש, לדבריו האדם שזכה כעת לבינה, עלול לאכול מעץ החיים ולזכות בחיי אלמוות. ואם האדם יהפוך לבן אלמוות, הרי שהוא עלול להתנשא על האלוהים ולטעון שגם הוא אל.

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

- (1) נעמי מתייחסת בחמלה אל כלותיה, לראיה: "יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה". כלומר, נעמי מברכת ומייחלת שכלותיה ימצאו להן בעלים חדשים וחיי מנוחה. אָן: "כי אמרתי יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תענגנה לבלתי היות לאיש...", נעמי מסבירה לכלותיה שאין ביכולתה לספק להן בנים נוספים שלה כדי לייבם אותן. היא מנסה להבהיר להן שלא כדאי שימשיכו איתה ועדיף להן לפתוח בחיים חדשים.

נעמי מתייחסת בריחוק אל כלותיה, לראיה: "ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים". נעמי נוהגת בכלותיה בריחוק ומבהירה שאין לה עוד מה לתת להן, לכן אין טעם שילכו איתה. או: "כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ה'", נעמי מציינת לפני כלותיה שמצבה רע משלהן, היא מבדילה עצמה מהן ומכאבן.

- (2) על פי המדרש, נעמי ביקשה מכלותיה לחזור אל בית אימן ולא להמשיך איתה לבית לחם, כדי שלא תתבייש בהן. אחרי הכל, מדובר בכלות מואביות, מוצאן זר ואסור לנישואין לבני ישראל, וכנראה שנעמי לא רצתה שידעו בבית לחם על נישואי בניה לנוכריות. לביסוס: "וישאו להן נשים מאביות..."

סעיף ב'

- (1) בדברי נעמי בפסוק "ג באה לידי ביטוי ביקורת כלפי אלוהים, נעמי טוענת שמצבה הרע, הוא מעם ה' המעניש אותה. לביסוס: "כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ה'".

- (2) הכתוב בפסוקים כ"כ-א תומך בטענה, שבדברי נעמי באה לידי ביטוי ביקורת כלפי אלוהים. בדברי נעמי לנשות בית לחם, היא טוענת שמצבה המר הוא בגלל ה' שלקח ממנה את בעלה ושני בניה, ה' הוא שהעניש אותה והרע את מצבה.

בין שאל לדוד

שאלה 4

סעיף א'

- (1) שאול חשש מפני הקשתים הפלישתים, שמא ימות מידיהם. חששו היה מוצדק מאחר ומתואר שהפלישתים הצליחו להדביק את שאול ובניו, הרגו את שלושת בניו והקשתים הפלישתים מצאו אותו. לביסוס: "וידבקו פלישתים את שאול ואת בניו ויכו פלישתים את יהונתן ואת אבינדב ואת מלכי-שוע בני שאול. ותכבד המלחמה אל שאול וימצאהו המורים אנשים בקשת ויחל מאוד מהמורים".

- (2) יוסף בן מתתיהו מציג את שאול כגיבור. לדבריו, שאול ידע מראש שהוא עלול למות במלחמה ולמרות זאת הוא יצא לקרב כנגד הפלישתים. אדם העושה זאת, היוצא למלחמה למרות הידיעה שהוא עלול למות בה, הרי שזהו מעשה של גבורה (בדומה לשאול).

סעיף ב'

- (1) שני מעשים של השפלה:
- למחרת המלחמה, לאחר שהפסידו ישראל בקרב מול הפלישתים, הפלישתים מצאו את גוייתו של שאול ונהגו בה בצורה משפילה, הם הפשיטו מעל גוייתו את כליו וכרתו את ראשו, אותו שלחו ברחבי ערי פלישתים לבשר על ניצחונם עליו.

- הפלישתים לקחו את גוייתו של שאול ותקעו אותה על חומת בית שאן כדי לבזות אותו.

(2) שני מעשים של חסד:

- אנשי יבש גלעד ששמעו על ההשפלה והביזוי של גופת שאול ובניו, הלכו בחשכת הלילה לבית שאן והסירו את הגוויות שתלו הפלישתים על חומת העיר.
- אנשי יבש גלעד לקחו את עצמות שאול ובניו והביאו אותם לקבורה.
- או: אנשי יבש גלעד נהגו בחסד בשאול ובניו והתאבלו וצמו במשך שבעה ימים עליהם.